

# બાળકોના મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણના અધિકાર નિયમ-2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતાનો અભ્યાસ

**Vinit R Singhaniya**

M.A., B.Ed., M.A (Education), PGDDE Ph. D Scholar Dr. Baba Saheb Ambedkar Open University Ahmedabad

## અનુક્રમણિકા

1. પ્રસ્તાવના
2. સમસ્યા કથન
3. ચાવીરૂપ શબ્દોની વ્યાખ્યા
4. સંશોધનના હેતુઓ
5. અભ્યાસના પ્રશ્નો
6. સંશોધનનો પ્રકાર
7. સંશોધન ક્ષેત્ર
8. સંશોધનનું મહત્વ
9. સંશોધનની મર્યાદાઓ
10. સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ
11. નિદર્શન પદ્ધતિ અને નિદર્શ
12. સંશોધન પદ્ધતિ
13. સંશોધન ઉપકરણ
14. માહિતી એકત્રીકરણની રીત
15. માહિતી વિષ્લેષણની રીત
16. સંશોધનનાં તારણો
17. સંશોધનનાં ફલિતાર્થો

## 1. પ્રસ્તાવના

શિક્ષણ દ્વારા બાળકને તેની અંદર રહેલા તેજસ્વી તત્વને બહાર લાવવાનું કામ સમાજે, શિક્ષકે અને આપણે કરવાનું છે. જન્મના થોડા સમય બાદ દરેક બાળક પોતાની આસપાસના પર્યાવરણમાંથી શીખવાનું શરૂ કરે છે અને તેના ખ્યાલો બંધાય છે. આસપાસના વિચારોથી તેના વિચારો અને સ્વભાવનું નિર્માણ થાય છે, અને આ બાળક જ્યારે મોટું થઈ સમાજમાં પગ મુકે છે ત્યારે તેના વિચારો અને સ્વભાવ મુજબના સમાજનું નિર્માણ થાય છે. કોઈપણ સમાજની પ્રાથમિક અને મહત્વપૂર્ણ જરૂરીયાત 'શિક્ષણ' છે. શિક્ષણથી જ વ્યક્તિ કે સમાજનો યોગ્ય વિકાસ થાય છે.

આપણા માનનીય વર્તમાન વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્ર મોદીએ પણ કહ્યું છે કે, 'દરેક બાળક મહત્વનું છે.' તમામ બાળકોને સમાનતાના ધોરણે શિક્ષણ મળે તે માટે વર્ષો પહેલાથી રાજાઓએ, સમાજસુધારકોએ, શિક્ષણવિદોએ અને સરકારે વિવિધ પ્રકારના પ્રયત્નો કર્યા હતા.

ગુજરાત સરકારે 18મી ફેબ્રુઆરી, 2012ના રોજ જાહેરનામું બહાર પાડી RTE act-2009 અધિનિયમ લાગુ પાડેલ છે. જેમાં વિવિધ સાત પ્રકરણો અને 38 કલમોની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જેમાં પ્રકરણ-4ની કલમ નં-12 વિવિધ જોગવાઈઓના અમલીકરણ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા પુખ્ત વિચારણાના અંતે, 'ગુજરાતના નબળા વર્ગ અને વંચિત જૂથના વિદ્યાર્થીઓને વિના મૂલ્યે શિક્ષણના હુકમ, 2012' અમલમાં આવ્યો.

સંશોધક પ્રસ્તુત અભ્યાસ દ્વારા મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણ અધિકારનિયમ-2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતા કેવી છે તે જાણવાનાં હેતુથી સંશોધકે આ સંશોધન કરવાનું નક્કી કરેલ હતું .

## 2. સમસ્યા કથન

બાળકોના મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણના અધિકાર નિયમ-2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતાનો અભ્યાસ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં અમદાવાદ જિલ્લાના વાલીમાં મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણ અધિકાર નિયમ-2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતા કેવી છે તે જાણવાનો રહેલો હતો.

## 3. ચાવીરૂપ શબ્દોની વ્યાખ્યા

સંશોધનલક્ષી અમુક શબ્દોનું અર્થઘટન કરવાનું મુંઝવણ ભર્યું અને મુશ્કેલ ના બને તે માટે સમસ્યા વિધાનના ચાવીરૂપ શબ્દોની વ્યાખ્યા આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

નિયમ- 2012 એટલે, ગુજરાતના નબળા અને વંચિત જૂથના વિદ્યાર્થીઓને બિન-અનુદાનિત ખાનગી શાળામાં વિના મૂલ્યે શિક્ષણની જોગવાઈ,

## 4. સંશોધનના હેતુઓ .

RTE-2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતા ચકાસવાનો મુખ્ય હેતુ હતો.

## 5. અભ્યાસના પ્રશ્નો:

સંશોધકે મુખ્ય હેતુની ચકાસણી માટે નીચે મુજબના અભ્યાસ પ્રશ્નોની રચના કરી નિયમ- 2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતા ચકાસવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો.

1. RTE-2012 અંતર્ગત શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા માટે ઓનલાઈન અરજી કરવાની હોય છે.
2. RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળામાં કોઈપણ ધોરણમાં પ્રવેશ લઈ શકાય.
3. RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ લેવા બાળકને ઇન્ટરવ્યુમાં પાસ થવાનું હોય છે.
4. RTE-2012 અંતર્ગત શાળામાં પ્રવેશ માટે પ્રવેશ ફી કે દાન આપવાનું હોતું નથી.
5. બાળકના રહેઠાણની નજીકની કોઈપણ ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવી શકાય છે.
6. ખાનગી શાળામાં RTE અંતર્ગત પ્રવેશ લેવા BPL નંબરવાળાને પ્રાયોરિટી મળે છે.
7. ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા જાતિનો દાખલો જરૂરી છે.
8. બાળકને કેટેગરીની અગ્રતાના આધારે પ્રવેશ મળતો નથી.
9. ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા નક્કી કરેલી આવકનો દાખલો જરૂરી છે.
10. બાળકને આવકની અગ્રતાના આધારે પ્રવેશ મળતો નથી.
11. ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા રહેઠાણનો દાખલો જરૂરી છે.
12. RTE-2012 અંતર્ગત પ્રવેશ મેળવવાની અરજી કરવા ખાનગી શાળાઓમાં જ જવાનું હોય છે.
13. RTE-2012 અંતર્ગત એક વાલી તેમના એક કરતા વધુ બાળકને ખાનગી શાળામાં ભણાવી શકે છે.

14. RTE-2012 અંતર્ગત પ્રવેશ લીધેલ દરેક બાળકદિઠ સરકાર શાળાને માસિક-3000 રૂપિયા ચુકવે છે.

15. RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળાઓમાં બાળકને વિનામૂલ્યે શિક્ષણ અપાવવા માટે માતા-પિતા કે વાલીઓ જાગૃત બન્યા છે.

## 6. સંશોધનનો પ્રકાર

પ્રસ્તુત સંશોધન વ્યવહારિક પ્રકારનું સંશોધન હતું.

## 7. સંશોધન ક્ષેત્ર

સંશોધનક્ષેત્રનો શાબ્દિક અર્થ, 'સંશોધનક્ષેત્ર એટલે સંશોધક જે સંશોધન-શોધખોળ કરવા માંગે છે તે સ્થાન કે જગા.'

Fifth Survey of Research in Education Vol. I & II (1997): આ સર્વેમાં 37 સંશોધનક્ષેત્રો રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. આ ક્ષેત્રોમાંથી સંશોધકનું સંશોધન 'મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણ અધિકાર નિયમ-2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતા' હતું. જે શૈક્ષણિક આયોજન અને નીતિ વિષયક ક્ષેત્રને સ્પર્શતું હતું.

## 8. અભ્યાસનું મહત્વ

આપણા દેશમાં ઘણી સમસ્યાઓના નિરાકરણ માટે જુદા-જુદા સમયે જુદા-જુદા કાયદાઓ બનાવવામાં આવ્યા છે પરંતુ આ કાયદાઓ વિશે સંપૂર્ણ જ્ઞાન કે પરિચિત હોતા નથી તેથી તેનું યોગ્ય અમલીકરણ ન થવાથી તેનું મહત્વ ઘટે છે. પરિણામે આ કાયદાઓ યોગ્ય પરિણામ આપી શકતા નથી. હાલનો યુગ એ ઝડપી વિકાસનો યુગ છે અને આ વિકાસના પાયામાં શિક્ષણ રહેલું છે, પરિણામે શિક્ષણક્ષેત્રે ઘણા પરિવર્તનો થયા છે. પ્રસ્તુત સંશોધન પણ શિક્ષણક્ષેત્રે પરિવર્તન લાવવા માટેનાં બનેલાં કાયદા વિશેનું હોય તેનું મહત્વ વધી જાય છે.

RTE act ના આ નિયમ- 2012 મુજબ નબળા અને વંચિત જૂથના બાળકોને બિન-અનુદાનિત પ્રાથમિક શાળામાં 25 ટકા પ્રવેશ આપવાની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

પ્રસ્તુત સંશોધન RTE-2009ના કાયદાના પ્રકરણ-4ના (નબળા વર્ગના અને વંચિત જૂથના બાળકોને બિન-અનુદાનિત પ્રાથમિક શાળામાં 25 ટકા પ્રવેશ આપવાની જોગવાઈ) નિયમ-2012 સંદર્ભે હતું. અર્થાત આ સંશોધન RTE-2009 ના કાયદાના પ્રકરણ-4 ની એક જ કલમ-12 અને તેમાની જોગવાઈઓ સંદર્ભે હતું. જેના દ્વારા ગુજરાતની તમામ ખાનગી શાળાઓએ ગુજરાતનાં નબળા અને વંચિત જૂથનાં બાળકો જેમાં, અનાથ બાળક, સંભાળ અને જરૂરિયાત વાળુ બાળક, બાલગૃહનાં બાળકો, બાળમજૂર અને સ્થળાંતરીત મજૂરના બાળકો, મંદ બુદ્ધિના બાળકો, દિવ્યાંગ બાળકો, એચ.આઇ.વી અસરગ્રસ્ત બાળકો, અનુસુચિત જાતિ અને અનુસુચિત જનજાતિના બાળકો, અન્ય પછાત બાળકો. 04/04/2018ના થયેલા સુધારા મુજબ આર્થિક રીતે પછાત વર્ગનાં બાળકો અનુક્રમે પ્રથમ ધોરણમાં વિના મૂલ્યે અને કોઇપણ જાતના ભેદભાવ વિના પ્રવેશ આપવાનો હોય છે

પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા આ નિયમ અંગે કેટલા લોકો માહિતગાર છે તે બાબતે માહિતી મેળવી, સરકારશ્રીને આ બાબતે વધુને વધુ લોકો આ નિયમ અંગે જાણતા થાય અને તેનો લાભ આપવા વધુને વધુ લોકો સુધી પહોંચે તે માટે સરકાર વિવિધ રીતે તેનો પ્રચાર- પ્રસાર કરે તે હતો. આ નિયમ અંગે વધુને વધુ લોકો જાગૃત થાય અને તેનો લાભ મેળવી શકે તેવા એક જ હેતુને ધ્યાનમાં રાખીએ તો પણ આ સંશોધન ખુબ મહત્વનું બની રહેશે.

## 9. અભ્યાસની મર્યાદાઓ

આ સંદર્ભમાં પ્રસ્તુત અભ્યાસની મર્યાદાઓ નીચે મુજબની રહેશે.

- પ્રસ્તુત સંશોધન માત્ર અમદાવાદ જિલ્લા પૂરતું જ સીમીત હતું.
- પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધન ઉપકરણ તરીકે સ્વચ્છ પ્રશ્નાવલિ ઉપયોગ કર્યો હતો.
- પ્રસ્તુત સંશોધનમાં માત્ર બિનઅનુદાનિત ખાનગી શાળાઓનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

## 10. સંશોધનનું વ્યાપવિશ્વ

પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપવિશ્વમાં અમદાવાદ જિલ્લાના વાલીઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

#### 11. નિદર્શન પદ્ધતિ અને નિદર્શ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે સંભાવ્ય નિદર્શન પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરીને કુલ પાત્રોની પસંદગી કરી હતી. પ્રસ્તુત સંશોધનના વ્યાપવિશ્વમાં ગુજરાત રાજ્યના અમદાવાદ જિલ્લાના વાલીઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. તેમાંથી સંશોધકે સંભાવ્ય નિદર્શન પદ્ધતિમાંથી યાદચ્છિક નિદર્શન પદ્ધતિ ઉપયોગ કરીને નિદર્શ તરીકે કુલ-1028 વાલીઓની પસંદગી કરી હતી. જે નીચે મુજબ સારણી-1 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી-1. નમૂનામાં સમાવિષ્ટ પાત્રોની માહિતી

| જ્ઞાતિ મુજબ પાત્રોની સંખ્યા | નમૂનાના પાત્રો |
|-----------------------------|----------------|
| ST                          | 17             |
| SC                          | 229            |
| OBC                         | 694            |
| GENERAL                     | 88             |
| Total                       | 1028           |

#### 12. સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સર્વેક્ષણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

#### 13. સંશોધન ઉપકરણ

સંશોધકે અભ્યાસના હેતુઓને અનુરૂપ માહિતી મેળવવા માટે વિધાનો પ્રત્યે સપૂર્ણ સમંત/સમંત/તટસ્થ/અસમંત/સપૂર્ણ અસમંત જેવા વિકલ્પો 'દર્શાવતી પ્રશ્નાવલિની રચના કરવાનું નક્કી કર્યું હતું. જેમાં કુલ વિધાનોની સંખ્યા 15 હતી. પ્રશ્નાવલિની વિશ્વનિયતા અને યર્થાથતા સ્લિપ્ટ હાલ્ફ અને કુડર રિચાર્ડસનના સૂત્ર દ્વારા ચકાસવામાં આવી હતી.

#### 14. માહિતી એકત્રીકરણની રીત

સંશોધકે માહિતી એકત્રીકરણ માટે પંચબિંદુ વાળી પ્રશ્નાવલિની રચના કરી હતી જેમા દરેક વિધાન સામે વાલીઓને સપૂર્ણ સમંત/સમંત/તટસ્થ/અસમંત/સપૂર્ણ અસમંત જેવા પાંચ વિકલ્પો આપવામાં આવ્યા હતા. અને આ વિકલ્પમાંથી કોઈ એક વિકલ્પ પસંદ કરી પોતાનો અભિપ્રાય આપવાનો હતો. સંશોધકે મળેલ માહિતીનું વિશ્લેષણ કરવા માટે હકારાત્મક પ્રશ્નો માટે સપૂર્ણ સમંત-5, સમંત-4, તટસ્થ-3, અસમંત-2, અને સપૂર્ણ અસમંત-1 જ્યારે નકારાત્મક પ્રશ્નો માટે તેનાથી ઉલ્ટું ગુણાંકન કરવામાં આવ્યું હતું. સંશોધકે વાલીઓને ગૂગલ ફોર્મ મોકલાવીને પ્રશ્નાવલિની ભરવા આપી હતી તેમજ કેટલાક વાલીઓનો રૂબરૂ સંપર્ક કરીને પ્રશ્નાવલિમાં નોંધ કરી હતી.

#### 15. માહિતી વિષ્લેષણની રીત

સંશોધકે મળેલી તમામ માહિતીનું એકત્રીકરણ અને વર્ગીકરણ કરી, MS-Office Excel 2007નો ઉપયોગ કરીને ટકાવારીની ગણતરી કરી હતી.

સારણી-2. નિયમ-2012 સંબંધિત વાલીઓની જાગૃતતાની ટકાવારી

| જાતિ મુજબ પાત્રોની સંખ્યા | વિધાન ક્રમ    | 1     | 2     | 3     | 4     | 5     | 6     | 7     | 8     | 9     | 10    | 11    | 12    | 13    | 14    | 15    |
|---------------------------|---------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| ST-17                     | સંપૂર્ણ સંમત  | 64.71 | 35.29 | 17.65 | 17.65 | 29.41 | 58.82 | 5.82  | 0     | 23.53 | 11.76 | 5.82  | 5.82  | 17.65 | 35.29 | 17.65 |
|                           | સંમત          | 5.82  | 23.53 | 5.82  | 29.41 | 23.53 | 11.76 | 64.71 | 11.76 | 41.18 | 47.06 | 64.71 | 29.41 | 5.82  | 11.76 | 64.71 |
|                           | તટસ્થ         | 17.65 | 23.53 | 0     | 47.06 | 5.82  | 0     | 0     | 11.76 | 11.76 | 5.82  | 5.82  | 11.76 | 5.82  | 11.76 | 0     |
|                           | અસંમત         | 11.76 | 17.65 | 58.82 | 5.82  | 11.76 | 17.65 | 23.53 | 58.82 | 5.82  | 29.41 | 23.53 | 52.94 | 23.53 | 5.82  | 17.65 |
|                           | સંપૂર્ણ અસંમત | 0     | 0     | 17.65 | 0     | 29.41 | 11.76 | 5.82  | 17.65 | 17.65 | 5.82  | 0     | 0     | 47.06 | 35.29 | 0     |
|                           |               | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   |
|                           |               |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |
| SC-229                    | સંપૂર્ણ સંમત  | 51.53 | 42.36 | 17.03 | 16.16 | 31.44 | 39.3  | 6.987 | 7.424 | 21.4  | 4.367 | 25.33 | 10.92 | 19.65 | 35.37 | 18.34 |
|                           | સંમત          | 10.48 | 18.34 | 22.71 | 36.24 | 23.58 | 14.85 | 46.29 | 14.85 | 49.78 | 43.23 | 46.72 | 34.5  | 13.1  | 24.45 | 53.28 |
|                           | તટસ્થ         | 17.9  | 18.34 | 7.424 | 36.24 | 3.057 | 4.803 | 8.297 | 11.35 | 11.35 | 6.114 | 7.86  | 7.86  | 18.34 | 7.424 | 3.057 |
|                           | અસંમત         | 20.09 | 14.41 | 38.43 | 10.48 | 26.2  | 26.64 | 23.14 | 52.4  | 4.803 | 27.95 | 17.9  | 43.67 | 12.23 | 7.424 | 16.59 |
|                           | સંપૂર્ણ અસંમત | 0     | 6.55  | 14.41 | 0.873 | 15.72 | 14.41 | 15.28 | 13.97 | 12.66 | 18.34 | 2.183 | 3.057 | 36.68 | 25.33 | 8.734 |
|                           |               | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   |
|                           |               |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |
| OBC-694                   | સંપૂર્ણ સંમત  | 54.47 | 37.9  | 19.88 | 15.56 | 31.84 | 35.88 | 5.62  | 7.205 | 20.75 | 5.043 | 27.95 | 14.7  | 23.49 | 35.01 | 18.3  |
|                           | સંમત          | 11.96 | 20.75 | 19.88 | 37.46 | 21.33 | 17.72 | 48.13 | 14.7  | 47.84 | 42.65 | 44.38 | 30.55 | 14.41 | 26.22 | 54.61 |
|                           | તટસ્થ         | 14.7  | 20.61 | 9.222 | 36.31 | 3.458 | 5.908 | 7.205 | 10.81 | 13.83 | 7.925 | 6.052 | 6.196 | 19.16 | 7.349 | 3.314 |
|                           | અસંમત         | 18.88 | 15.27 | 36.74 | 10.09 | 26.37 | 23.49 | 25.94 | 55.33 | 2.738 | 25.65 | 20.03 | 45.97 | 10.66 | 7.637 | 15.27 |
|                           | સંપૂર્ણ અસંમત | 0     | 5.476 | 14.27 | 0.576 | 17    | 17    | 13.11 | 11.96 | 14.84 | 18.73 | 1.585 | 2.594 | 32.28 | 23.78 | 8.501 |
|                           |               | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   |

|             |               |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |
|-------------|---------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
|             |               |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |
| GEN-88      | સંપૂર્ણ સંમત  | 53.41 | 35.23 | 10.23 | 4.545 | 28.41 | 52.27 | 4.545 | 5.682 | 13.64 | 7.955 | 10.23 | 6.818 | 13.64 | 26.14 | 10.23 |
|             | સંમત          | 10.23 | 21.59 | 21.59 | 34.09 | 23.86 | 19.32 | 60.23 | 3.409 | 53.41 | 61.36 | 61.36 | 27.27 | 6.818 | 19.32 | 72.73 |
|             | તટસ્થ         | 15.91 | 23.86 | 6.818 | 52.27 | 4.545 | 1.136 | 5.682 | 6.818 | 18.18 | 3.409 | 12.5  | 5.682 | 22.73 | 9.091 | 1.136 |
|             | અસંમત         | 20.45 | 17.05 | 46.59 | 5.682 | 26.14 | 15.91 | 23.86 | 69.32 | 2.273 | 18.18 | 15.91 | 60.23 | 9.091 | 7.955 | 10.23 |
|             | સંપૂર્ણ અસંમત | 0     | 2.273 | 14.77 | 3.409 | 17.05 | 11.36 | 5.682 | 14.77 | 12.5  | 9.091 | 0     | 0     | 47.73 | 37.5  | 5.682 |
| Total- 1028 |               | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   |

(નોંધ: તમામ આંકડા ટકાવારીમાં આપેલ છે)

#### 16. સંશોધનનાં તારણો

સંશોધકે વિવિધ ઉપકરણોને આધારે મેળવેલ પ્રાપ્તિઓ પર વિવિધ આંકડાશાસ્ત્રીય ગણતરીઓ અને વિશ્લેષણ કરીને તેનાં અર્થઘટનનાં આધારે સંશોધનનાં તારણો મુજબ નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવ્યાં હતાં.

- સારણી-2 નું અવલોકન કરતા જણાય આવે છે કે, વિધાન-1,2,3,4,6,7,9,10,11,અને 15 પ્રત્યે વાલીઓની સંમતતાની ટકાવારી ઉંચી જોવા મળેલ હતી. અર્થાત, વિધાન...1. RTE-2012 અંતર્ગત શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા માટે ઓનલાઈન અરજી કરવાની હોય છે. 2. RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળામાં કોઈપણ ધોરણમાં પ્રવેશ લઈ શકાય નહિ. 3. RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ લેવા બાળકને ઇન્ટરવ્યુમાં પાસ થવાનું હોય છે. 4. RTE-2012 અંતર્ગત શાળામાં પ્રવેશ માટે પ્રવેશ ફી કે દાન આપવાનું હોતુ નથી. 6. ખાનગી શાળામાં RTE અંતર્ગત પ્રવેશ લેવા BPL નંબરવાળાને પ્રાયોરિટી મળે છે. 7. ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા જાતિનો દાખલો જરૂરી છે. 9. ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા નક્કિ કરેલી આવકનો દાખલો જરૂરી છે. 10. બાળકને આવકની અગ્રતાના આધારે પ્રવેશ મળતો નથી. 11. ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવવા રહેઠાણનો દાખલો જરૂરી છે. 15. RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળાઓમાં બાળકને વિનામૂલ્યે શિક્ષણ અપાવવા માટે માતા-પિતા કે વાલીઓ જાગૃત બન્યા છે. આ 10 વિધાનો પ્રત્યે મોટાભાગના વાલીઓ સંપૂર્ણ સંમત કે સંમત હતા.
- જ્યારે વિધાન-8 બાળકને કેટેગરીની અગ્રતાના આધારે પ્રવેશ મળતો નથી. અને વિધાન-13. RTE-2012 અંતર્ગત એક વાલી તેમના એક કરતા વધુ બાળકને ખાનગી શાળામાં ભણાવી શકતા નથી. તે બે વિધાન પ્રત્યે મોટાભાગના વાલીઓ અસંપૂર્ણ સંમત કે અસંમત હતા. અર્થાત એવું તારવી શકાય કે, તમામ બાળકને કેટેગરીની અગ્રતાના આધારે પ્રવેશ આપવામાં આવે છે. અને RTE-2012 અંતર્ગત એક વાલી તેમના એક કરતા વધુ બાળકને ખાનગી શાળામાં ભણાવી શકે છે.
- જ્યારે વિધાન-5,12 અને 14 પ્રત્યે તમામ વાલીઓએ આપેલ પ્રતિચારમાં તફાવત જોવા મળ્યો હતો. અર્થાત, 5. બાળકના રહેઠાણની નજીકની કોઈપણ ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવી શકાય છે. 12. RTE-2012 અંતર્ગત પ્રવેશ મેળવવાની અરજી કરવા ખાનગી શાળાઓમાં જ જવાનું હોય છે. 14. RTE-2012 અંતર્ગત પ્રવેશ લીધેલ દરેક

બાળકદિઠ સરકાર શાળાને માસિક-૩૦૦૦ રૂપિયા ચુકવે છે. આ ૩ વિધાનો પ્રત્યે મોટાભાગના વાલીઓમાં વિરોધાભાસ જોવા મળ્યો હતો. અર્થાત આ ત્રણ વિધાનો પ્રત્યે વાલીઓ મુંઝવણ અનુભવતા દેખાય છે.

### 17. સંશોધનનાં ફલિતાર્થો

સંશોધકકે હુકમ-2012ની અમલવારી સંદર્ભે વિવિધ જાતિના લોકોને પૂછેલા વિધાનોના જવાબમાં જે તારણો મળ્યા તેના આધારે સંશોધકે નીચે મુજબના ફલિતાર્થો રજૂ કર્યા હતા.

- RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ લેવા બાળકને ઇન્ટરવ્યુમાં પાસ થવાનું હોય છે. આ વિધાનના જવાબમાં મોટાભાગના વાલીઓએ દર્શાવેલ સમંતતાનું પ્રમાણ ઉંચું હતું. અર્થાત એવો ફલિતાર્થ નિકળે છે કે, વાલીઓને RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ લેવા બાળકને ઇન્ટરવ્યુમાં પાસ થવાનું હોય છે. જે ખરેખર RTE-2009 અને 2012 ના નિયમોનું ઉલ્લંઘન થાય છે. આથી આ બાબતે RTE-2012 ના અમલીકરણમાં આવતા તમામ અધિકારીશ્રીઓ RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ લેવા લેવામાં આવતું બાળકનું ઇન્ટરવ્યુ બંધ કરે. જ્યારે અન્ય વિધાન- બાળકને આવકની અગ્રતાના આધારે પ્રવેશ મળતો નથી. તે બાબતે પણ RTE-2012 ના અમલીકરણમાં આવતા તમામ અધિકારીશ્રીઓ આવકની મર્યાદાઓ ધ્યાનમાં લઈ પ્રવેશ આપે અથવા આવકના દાખલાનું વિવિધ રીતે કોસ વેરિફિકેશન કરે જેમાં બેંક સ્ટેટમેન્ટ, પાન કાર્ડ, તેમના ઘરની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ ઘરની અંદર રહેલ વસ્તુઓ, મોજ શોખની વસ્તુઓ અને સંપત્તિની ચકાસણી દ્વારા આવકની મર્યાદાનું નિરાકરણ લાવી શકાય છે.
- જ્યારે વિધાન-5 બાળકના રહેઠાણની નજીકની કોઈપણ ખાનગી શાળામાં પ્રવેશ મેળવી શકાય છે. 12. RTE-2012 અંતર્ગત પ્રવેશ મેળવવાની અરજી કરવા ખાનગી શાળાઓમાં જ જવાનું હોય છે. અને 14. RTE-2012 અંતર્ગત પ્રવેશ લીધેલ દરેક બાળકદિઠ સરકાર શાળાને માસિક-૩૦૦૦ રૂપિયા ચુકવે છે તે બાબતે વાલીઓ સ્પષ્ટ સમંત કે અસમંત નથી. અર્થાત તે એવો ફલિતાર્થ નિકળે છે કે, આ ત્રણ વિધાન બાબતે વાલીઓ મુશ્કેલી અનુભવતા હોય તેવું જણાય આવે છે. તો આ બાબતે RTE-2012 ના અમલીકરણમાં આવતા તમામ અધિકારીશ્રીઓ અને સરકારશ્રીએ RTE-2012ના નિયમનો ખુબ સારો પ્રચાર અને પ્રસાર કરી વાલીઓ સુધી તેની પૂરી માહિતીઓ પહોંચે તેવી વ્યવસ્થાઓ કરી વાલીઓની આ મુશ્કેલીઓ દૂર કરવી જોઈએ.
- અંતે જે અર્થે આ અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો કે RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળાઓમાં બાળકને વિનામૂલ્યે શિક્ષણ અપાવવા માટે માતા-પિતા કે વાલીઓ જાગૃત બન્યા છે તે ચકાસવાનો હતો જે આ અભ્યાસના પરિણામો અને તમામ તારણો પરથી સાબિત થાય છે કે, RTE-2012 અંતર્ગત ખાનગી શાળાઓમાં બાળકને વિનામૂલ્યે શિક્ષણ અપાવવા માટે માતા-પિતા કે વાલીઓ જાગૃત બન્યા છે. જે ખરેખર ભવિષ્યના સમય અને સમાજ માટે ખુબ લાભદાયી બનશે અને સમાજમાં સમરસતા આવશે. ગરીબ અને તવંગરના બાળકોની ખાનગી શાળાઓ છે તેવા ખ્યાલો દૂર થશે.

### સંદર્ભસૂચિ:

1. શુક્લ, સતીશપ્રકાશ. એસ. (2014). *સંશોધન એક પરિચય (પ્રથમ આવૃત્તિ)*. અમદાવાદ: ક્ષિતિ પબ્લિકેશન્સ.
2. શુક્લ, સતીશપ્રકાશ. એસ. (2017). *સંશોધન પદ્ધતિ પાથેય (બીજી આવૃત્તિ)*. અમદાવાદ: ક્ષિતિ પબ્લિકેશન્સ.
3. ઉચાટ, દિનેશચંદ્ર. એ. (2012). *શિક્ષણ અને સામાજિક વિજ્ઞાનોમાં સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર* (સંવર્ધિત દ્વિતીય આવૃત્તિ). રાજકોટ: પારસ પ્રકાશન.

4. પટેલ, આર. એસ. (2017). સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર (ચોથી આવૃત્તિ). અમદાવાદ: જય પબ્લિકેશન્સ.
5. ઉચાટ, દિનેશચંદ્ર. એ. અને અન્યો. (1998). સંશોધન અહેવાલનું લેખન કેવી રીતે કરશો? (બીજી આવૃત્તિ). રાજકોટ: સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી.
6. જહોન ડ્યુઇ. (2010). કેળવણીની તાત્વિક અને સમાજશાસ્ત્રીય આધારશિલાઓ (પ્રથમ આવૃત્તિ). અમદાવાદ: નિરવ પ્રકાશન.
7. બાળકોને મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણનો અધિકાર અધિનિયમ 2009, (એપ્રિલ-2010). સર્વ શિક્ષા અભિયાન, ગુજરાત પ્રાથમિક શિક્ષણ પરિષદ, સેક્ટર-17, ગાંધીનગર.
8. ભારત સરકાર. (1950). ભારતીય બંધારણ. નવી દિલ્હી: ભારત સરકાર.
9. ગુજરાત વિદ્યાપીઠ. (1949). સાર્થ જોડણીકોશ (આવૃત્તિ-4). અમદાવાદ: ગુજરાત વિદ્યાપીઠ.

**Website:**

1. [www.orprtegujarat.org](http://www.orprtegujarat.org)
2. [www.ncert.org](http://www.ncert.org)
3. [www.gcet.org](http://www.gcet.org)